

EFOP-3.6.2-16-2017-00007
„Az intelligens, fenntartható és inkluzív társadalom fejlesztésének aspektusai”

Márki Dávid

Bevezetés az alkotmányjogba
Jogi felsőfokú szakképzésben tanulók hallgatóknak

A jogforrási rendszer

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen
készült az Európai Unió támogatásával.

Projekt azonosító: EFOP-3.6.2-16-2017-00007

A KURZUS ALAPADATAI

A tárgy jellege:	Kollokviummal záródó előadás
Szak:	Jogi felsőfokú szakképzés
Tárgyfelelős intézet:	SZTE Állam- és Jogtudományi Kar Közjogi Intézet
Oktatók	dr. Márki Dávid Dr. Tribl Norbert
Elérhetőség:	marki@juris.u-szeged.hu
Tantárgyi kreditpontok:	3 kredit
Követelmények:	a kurzus követelményei a Coospace szintéren érhető el

A TANANYAG ELSAJÁTÍTÁSÁHOZ JAVASOLT MÓDSZERTAN

- + Tájékozódjon a tantárgy alapadatairól.
- + Tekintse meg a tantárgy Coospace felületen feltüntetett követelményrendszerét.
- + Olvassa el figyelmesen az olvasóleckét.
- + Tanulmányozza át a kötelező irodalom vonatkozó részeit, valamint az előadáson elhangzottakat.
- + Válaszoljon az önellenőrző kérdésekre.
- + Amennyiben további segítségre van szüksége a tananyag megértéséhez, jelezze a tantárgy oktatójának.

AZ OLVASÓLECKE FELDOLGOZÁSÁHOZ SZÜKSÉGES IDŐ: KB. 45 PERC.

A JOGFORRÁSI RENDSZER

JOGFORRÁS FOGALMA

A jogforrás fogalmának meghatározása során alapvetően két irányból közelíthetünk. A jogforrás egyrészről arra a kérdésre ad választ, hogy **milyen, mely szerv alkotta meg**, másrészről **a jogi norma megjelenési formáját** mutatja meg.

A fenti megállapítások alapján megkülönböztethetjük a **belső** és **külső** jogforrásokat. Belső jogforrás alatt értjük a jogalkotó szerveket, míg külső jogforrás alatt a jog megismerésének forrását, vagyis a jogalkotó szervek által megalkotott jogszabályok, jogi aktusok megjelenési formáját.

Alkotmányjogi szempontból a jogalkotást egy alkotmányjogi normák által szabályozott folyamatként, rendszerként jeleníthetjük meg, amelyet jogforrási rendszernek nevezünk.

A jogforrási rendszer tehát azon alkotmányjogi intézmények összessége, amelyek egy adott államon belül meghatározzák a jog létrejöttének folyamatát, a jogalkotó szerveket és az általuk kibocsátott jogszabályokat, a jogszabályok hierarchiáját – vagyis az egymáshoz való alá-fölérendeltségi viszonyát – a jogszabályok érvényességére és hatályára (személyi, területi, tárgyi, időbeli hatály) vonatkozó szabályokat, valamint a jogszabályalkotás legfontosabb alkotmányos biztosítékait.

Magyarország Alaptörvénye teljeskörű, zárt meghatározást tartalmaz a jogforrások tekintetében. Az Alaptörvény T) cikk (1) bekezdése értelmében:

„Általánosan kötelező magatartási szabályt az Alaptörvény és az Alaptörvényben megjelölt, jogalkotó hatáskörrel rendelkező szerv által megalkotott, a hivatalos lapban kihirdetett jogszabály állapíthat meg.”

Szintén az Alaptörvény T) cikke határozza meg, hogy kik, illetve mely szervek minősülnek jogalkotó szervnek, és mi minősül jogszabálynak Magyarországon.

JOGSZABÁLY:

- a törvény,
- a kormányrendelet,
- a miniszterelnöki rendelet,
- a miniszteri rendelet,
- a Magyar Nemzeti Bank elnökének rendelete,
- az önálló szabályozó szerv vezetőjének rendelete, valamint
- az önkormányzati rendelet.

A fentiekén túl jogszabálynak minősül rendkívüli állapot idején a Honvédelmi Tanács rendelete, valamint szükségállapot idején a Köztársasági elnök rendelete.

TÖRVÉNY

Az életviszonyok elsődleges jogi szabályozásának formája a törvény, valamint az a követelmény, hogy a jogi szabályozás törvényre épüljön, vagyis tartalmilag minden jogszabály visszavezethető legyen valamilyen törvényi, Alaptörvényi felhatalmazásra.

A törvényalkotás joga az Országgyűlés – mint a törvényhozó hatalom megtestesítője - kizárólagos jogkörébe tartozik, amely jogkör nem ruházható át más jogalkotási hatáskörrel rendelkező személyre vagy szerve. Az Országgyűlés általános, teljes és korlátlan jogalkotói hatalommal rendelkezik, ami azt jelenti, hogy bármilyen tárgykörben és bármilyen tartalommal jogosult törvényt alkotni az Alaptörvény keretei között.

Szavazati arányok:

Az Alaptörvény keretei között alkotmányos rendszerünkben három szavazati arányt különböztethetünk meg a törvények elfogadása során.

Az Alaptörvény elfogadásához és módosításához, valamint az Alaptörvény E) cikk (2) bekezdésében rögzített nemzetközi szerződések kötelező hatályának elismeréséhez az **Országgyűlési képviselők kétharmadának igenlő szavazata** szükséges.

Az Alaptörvény T) cikke rendelkezik az úgynevezett **sarkalatos törvényekről**, amelyek elfogadásához és módosításához a **jelen lévő országgyűlési képviselők kétharmadának igenlő szavazata** szükséges (kiskétharmad).

A fentiekén kívül általános jelleggel beszélhetünk az **egyszerű többséget** igénylő törvényhozási tárgyokról, mely esetekben a **jelenlévő képviselők több, mint felének igenlő szavazata** szükséges a törvényjavaslat elfogadásához. Természetesen az egyszerű többség is kizárólag az Országgyűlés határozatképessége esetében valósulhat meg.

RENDELET

A jogszabályok egyre növekvő és egyben leggyorsabban változó formái a rendeletek.

A rendeletek típusait formai és tartalmi oldalról közelítve különböztethetjük meg. **Formai ismerv** a rendeletet kibocsátó jogalkotó szerv (kormányrendelet, miniszterelnöki rendelet, miniszteri rendelet stb.)

Tartalmi ismérvek alapján pedig eredeti jogot alkotó, valamint végrehajtási rendelet különböztethetünk meg.

Eredeti jogot alkotó rendelet alatt azokat a rendeleteket értjük, amely során a jogszabály elsőként szabályoz valamely életviszonyt, míg a **végrehajtási rendeletek** alatt a magasabb szintű jogszabályban foglalt felhatalmazás alapján, a jogszabály végrehajtási részleteinek szabályozása céljából született rendeleteket értjük.

A [jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény](#) (a továbbiakban: Jat.) rendelkezései alapján a jogszabály alkotására adott felhatalmazásban meg kell határozni a felhatalmazás jogosultját (ki, mely szerv jogosult a jogszabály megalkotására), tárgyát, valamint a felhatalmazás kereteit.

A Jat. rendelkezik a **szubdelegáció tilalmáról**, vagyis, hogy a felhatalmazás jogosultja másnak további jogalkotásra vonatkozó felhatalmazást nem adhat.

A jogszabályalkotásra vonatkozó felhatalmazás nem csupán jogosultság, hanem kötelezettség is, tehát a felhatalmazás jogosultja köteles a jogszabályt a felhatalmazás alapján megalkotni.

KORMÁNYRENDELET

Az Alaptörvény 15. cikk (3) bekezdése értelmében a Kormány feladatkörében eljárva törvényben nem szabályozott tárgykörben, illetve törvényben kapott felhatalmazás alapján rendeletet alkothat, amely törvénnyel nem lehet ellentétes.

A fentiek alapján tehát megállapítható, hogy a Kormány, mint a végrehajtó hatalom általános szerve eredeti és végrehajtási rendeletet is alkothat.

MNB ELNÖKÉNEK RENDELETE

A Magyar Nemzeti Bank elnökének rendeletalkotási jogát 2004 óta ismeri el jogrendszerünk. Az Alaptörvény 41. cikk (5) bekezdése alapján az elnök törvényben kapott felhatalmazás alapján, sarkalatos törvényben meghatározott feladatkörében rendeletet adhat ki, amely nem lehet törvénnyel ellentétes.

A lehetséges rendeletalkotási tárgyköröket a [Magyar Nemzeti Bankról szóló 2013. évi CXXXIX. törvény](#) taxatív felsorolásban határozza meg.

**MINISZTERELNÖKI –
MINISZTERI RENDELET**

Az Alaptörvény 18. cikk (3) bekezdése értelmében a Kormány tagjai (miniszterelnök, miniszterek) törvényben vagy kormányrendeletben kapott felhatalmazás alapján, feladatkörében eljárva, önállóan vagy más miniszter egyetértésével rendeletet alkothat, amely törvénnyel, kormányrendelettel és az MNB elnökének rendeletével nem lehet ellentétes.

A miniszterelnök és a miniszter tehát kizárólag végrehajtási rendeletek kibocsátására jogosultak, mivel rendeletalkotásukra csak magasabb szintű jogszabály felhatalmazása alapján kerülhet sor.

**ÖNÁLLÓ SZABÁLYOZÓ SZERV
VEZETŐJÉNEK RENDELETE**

Az Alaptörvény 23. a cikkben új, a központi közigazgatás egy kivételes szervtípusát hozta létre, az önálló szabályozó szervet, amelyet az Országgyűlés sarkalatos törvényben a végrehajtó hatalom körébe tartozó egyes feladat- és hatáskörök ellátására és gyakorlására hozhat létre.

Az önálló szabályozó szerv vezetője törvényben kapott felhatalmazás alapján, sarkalatos törvényben meghatározott feladatkörében rendeletet adhat ki, amely törvénnyel, kormányrendelettel, miniszterelnöki rendelettel, miniszteri rendelettel és az MNB elnökének rendeletével nem lehet ellentétes.

**ÖNKORMÁNYZATI
RENDELET**

A helyi közügyek intézése és a helyi közhatalom gyakorlásának érdekében helyi önkormányzatok működnek, és feladatkörükben eljárva törvényi keretek között rendeletet alkothatnak. A helyi önkormányzatok rendeletalkotása tehát két esetben lehetséges. Egyrészt eredeti jogalkotó hatáskörben eljárva olyan helyi társadalmi viszonyok rendezhetnek, amelyek törvény által még nem szabályozottak, másrészt törvényi felhatalmazás alapján végrehajtási rendeleteket alkothatnak.

JOGFORRÁSI HIERARCHIA

A jogbiztonság érdekében szükséges meghatározni a jogszabályok egymáshoz való viszonyát, alá-fölérendeltségét, amelyet a *jogszabályi hierarchia*, mint [rendezési elv](#) határoz meg. A jogforrási hierarchia alapvetően csak az ugyanazon tárgykörben szabályozásra jogosult jogalkotó szervek által kibocsátott jogszabályok esetében értelmezhető.

Maga az Alaptörvény a jogforrási hierarchia csúcsára helyezi magát, hiszen általános jelleggel rögzíti, hogy **jogszabály nem lehet ellentétes az Alaptörvénnyel**.

A fenti általános meghatározáson túl elmondható, hogy

- a kormány rendelete nem lehet ellentétes törvénnyel
- az MNB elnökének rendelete nem lehet ellentétes törvénnyel
- a miniszterelnöki, miniszteri rendelet nem lehet ellentétes törvénnyel, kormányrendelettel és az MNB elnökének rendeletével,
- az önálló szabályozó szerv vezetőjének rendelete, nem lehet ellentétes törvénnyel, kormányrendelettel, miniszterelnöki és miniszteri rendelettel, továbbá az MNB elnökének rendeletével,
- míg az önkormányzati rendelet nem lehet ellentétes más jogszabállyal.

KÖZJOGI SZERVEZETSZABÁLYOZÓ ESZKÖZÖK

A jogszabályokon túl említést kell tenni az úgynevezett közjogi szervezetszabályozó eszközökről. A jogalkotási törvény által bevezetett közjogi szervezetszabályozó eszközök két olyan aktust nevesítenek, amelyek nem minősülnek jogszabálynak és csak meghatározott körben rendelkeznek kötelező erővel.

Közjogi szervezetszabályozó eszköz a testületi szervek által kibocsátott **normatív határozatok** és az egyszemélyi vezetők által kiadott **normatív utasítások** lehetnek.

NORMATÍV HATÁROZAT	
Országgyűlés	szervezetét és működését, tevékenységét, valamint cselekvési programját.
Kormány és más testületi központi államigazgatási szerv	
Alkotmánybíróság	
Költségvetési Tanács	
Helyi önkormányzat képviselő-testülete	a saját és az általa irányított szervek tevékenységét, cselekvési programját, valamint az általa irányított szervek szervezetét és működését.
Nemzetiségi önkormányzat képviselő-testülete	a saját és az általa irányított szervek szervezetét és működését, tevékenységét, cselekvési programját.

NORMATÍV UTASÍTÁS		
Köztársasági elnök		a vezetése, az irányítása vagy a felügyelete alá tartozó szervek szervezetét és működését, valamint tevékenységét.
Miniszterelnök		
Központi államigazgatási szerv vezetője		
OBH elnöke		
Legfőbb ügyész		
Alapvető jogok biztosa		
MNB elnöke		
Állami Számvevőszék elnöke		
Fővárosi és megyei kormányhivatal vezetője		
Polgármester, főpolgármester, megyei közgyűlés elnöke, jegyző		
Országgyűlés	hivatali szervének vezetője	törvényben meghatározott tárgykörökben, a szerv állományába tartozó személyekre kötelezően erővel.
Köztársasági elnök		
Alkotmánybíróság		
Alapvető jogok biztosa		
Önálló szabályozó szerv		
Miniszterelnökség és minisztérium		

JOGALKOTÁS ALAPVETŐ KÖVETELMÉNYEI

A jogalkotás alapvető követelményeit az Alaptörvény rendelkezésein túl a [Jat.](#) tartalmazza.

E szerint a jogszabálynak a címzettek számára **egyértelműen értelmezhető** szabályozási tartalommal kell rendelkeznie.

Jogszabály a hatálybalépését megelőző időre nem állapíthat meg kötelezettséget, kötelezettséget nem tehet terhesebbé, valamint nem vonhat el vagy korlátozhat jogot, és nem nyilváníthat valamely magatartást jogellenessé.

A hatálybalépésének időpontját úgy kell megállapítani, hogy elegendő idő álljon rendelkezésre a jogszabály alkalmazására való felkészülésre.

A jogszabály megalkotásakor biztosítani kell, hogy a jogszabály:

- megfeleljen az Alaptörvényből eredő tartalmi és formai követelményeknek,
- illeszkedjen a jogrendszer egységébe,
- megfeleljen a nemzetközi jogból és az európai uniós jogból eredő kötelezettségeknek és
- megfeleljen a jogalkotás szakmai követelményeinek.

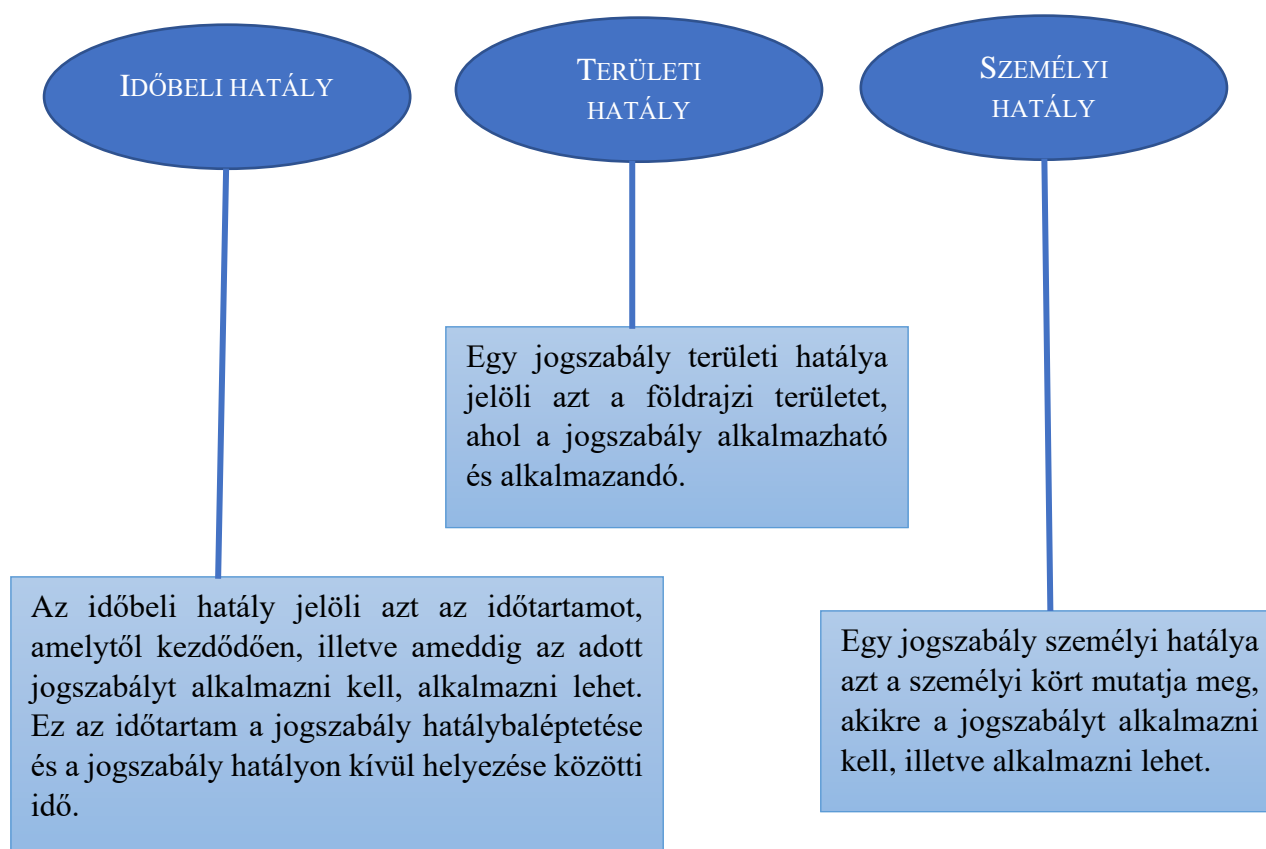
JOGSZABÁLYOK ÉRVÉNYESSÉGE ÉS HATÁLYOSSÁGA

A jogszabályok érvényessége alatt a jogalkotási folyamat záró szakaszához kapcsolódó fogalmat értjük, amely a jogszabály létrejöttét jelzi. A jogi hatás kifejtésére való alkalmasságot jelenti.

Az érvényesség közjogi követelménye:

- a jogszabály megalkotására felhatalmazással, jogalkotó hatáskörrel rendelkező szervtől származzon,
- a jogszabály illeszkedjen a jogforrási hierarchiába,
 - a jogszabály létrehozására vonatkozó eljárási szabályokat betartása,
 - a jogszabály megfelelő formában történő kihirdetése.

A jogszabályok hatályossága a jogszabály alkalmazhatóságát, illetve alkalmazandóságát, a jogi hatás tényleges bekövetkezhetőségét jelenti.

A hatálybalépés idejéről a jogszabálynak kifejezetten és egyértelműen rendelkeznie kell, azonban a jogszabály egyes rendelkezéseinek hatálybalépésére eltérő időpontokat is megállapíthat.

A **Jat.** lehetőséget biztosít arra is, hogy a hatálybalépés időpontjáról egy másik jogszabály rendelkezzen.

A hatályba léptető rendelkezések körében kell figyelemmel lenni arra is, hogy a hatálybalépése előtt keletkezett ügyekben mikortól, illetve a már folyamatban lévő ügyekben milyen feltételek mellett veendő figyelembe.

Az időbeli hatályra vonatkozó alapvető szabályok alapján három módon határozható meg az időbeli hatály kezdete:

- ✚ Abban az esetben, ha a szabályozás célja másként nem érhető el, a jogszabály azonnal, a **kihirdetés napján** is hatályba léphet, amely esetben a hatálybalépés időpontját órában kell meghatározni.
- ✚ Amennyiben a jogszabály a kihirdetését követő, későbbi időpontot állapít meg, **jövőbeli hatálybaléptetés**ről beszélhetünk. Ebben az esetben a hatálybalépés időpontja a kihirdetést követő pontosan megállapított naptári nap, vagy amennyiben ez nem lehetséges, akkor egy jövőbeni feltétel bekövetkezésének időpontja.
- ✚ A harmadik mód során a jogszabály a kihirdetését megelőző időpontot állapít meg a hatálybalépés időpontjaként, amelyet **visszaható hatálynak** nevezünk. A visszaható hatály alapvetően ellenkezik a jogállamiság meghatározó elemével, a jogbiztonság követelményével, ezért csak kivételes alkalmazható. Főszabály szerint a visszaható hatály tilalma érvényesül.

A Jogalkotási törvény értelmében jogszabály a **hatálybalépését megelőző időre nem állapíthat meg kötelezettséget**, kötelezettséget **nem tehet terhesebbé**, valamint **nem vonhat el** vagy **korlátozhat jogot**, és nem nyilváníthat valamely magatartást jogellenessé. Abban az esetben, ha a jogszabály kizárólag jogot állapít meg, jogot terjeszt ki, vagy kötelezettséget enyhít, továbbá, ha más jogszabály címzettjei számára a korábbinál egyértelműen előnyösebb rendelkezéseket tartalmaz, az nem ütközik a visszaható hatály tilalmába.

A JOGSZABÁLY HATÁLYVESZTÉSE

A **Jat.** értelmében egy jogszabály hatályát veszti:

- ha a hatályon kívül helyezendő jogszabályt vagy jogszabályi rendelkezést tételesen megjelölő, a hatályon kívül helyezést kimondó jogszabályi rendelkezés hatályon kívül helyezi,
- ha a módosítandó jogszabályi rendelkezést tételesen megjelölő, annak helyébe lépését kimondó jogszabályi rendelkezés módosítja,
- ha a jogszabály, valamely rendelkezése meghatározott időpontnak vagy jövőbeli feltételnek a bekövetkezésével végrehajtottá válik,
- ha azt az Alkotmánybíróság vagy a bíróság megsemmisíti.

ELLENŐRZŐ KÉRDÉSEK

1. Sorolja fel a jogalkotó szerveket, az általuk kibocsátható jogszabályokat!
2. Ismertesse a közjogi szervezetszabályozó eszközök rendszerét!
3. Milyen esetben lehetséges a visszaható hatály alkalmazása?
4. Mi a különbség egy jogszabály érvényessége és hatályossága között?
5. Ismertesse a jogforrási hierarchiát!

KÖTELEZŐ TANANYAG

Az előadáson elhangzottak mellett:

KISS BARNABÁS: Alkotmányjogi alapismeretek, Pólay Elemér Alapítvány, Szeged 2019

12-32. o.

AJÁNLOTT IRODALOM

Trócsányi László – Schanda Balázs: Bevezetés az alkotmányjogba. Az Alaptörvény és Magyarország alkotmányos intézményei – Hetedik, átdolgozott kiadás, HVG_ORAC 2020.